

A fűzfapattanó magyar nevével ellentétben sokféle lombos fában fejlődik

Rejtett menedékek

ÍRTA ÉS FÉNYKÉPEZTE | DR. NÉMETH TAMÁS entomológus, Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.

Szaproxilofágoknak nevezzük azokat a bogárfajokat, amelyek életmódja teljes egészében a holtfához kötődik. Lárváik elhalt faanyagban fejlődnek, annak különböző állapotú részeit, a rajta és benne fejlődő gombákat fogyasztják. Sőt, azok a ragadozó életmódú fajok is ide tartoznak, amelyek más szaproxilofágokat fogyasztanak, azok lárváit követik járataikba, esetleg a kifejlett egyedeikre vadásznak.

Hosszú életük során a haldokló faóriásokon számos mikroélőhely keletkezhet, amelyek élőhely-specialista fajoknak nyújtanak otthont. Egy nyári viharban letört ág helyén üreg keletkezik, az itt összegyűlő esővíz pedig korhadást okoz. Ha villám csap egy fába, és a kéreg hosszan lehullik a törzsről, elhalt tükörfolt jön létre. Az embervastagságú ágak a földön korhadásnak indulnak, ha pedig ez a folyamat hosszú évtizedekig tart, bogárritkaságok generációinak szolgálnak lakóhelyül. Idős tölgyfák egyik legjellemzőbb bogárfaja a nagy hőscincér *(Cerambyx cerdo)*. A számára kedvező, napsütötte tölgyóriásokban e látványos és védett bogarunk sok generációja fejlődhet. Ujjnyi lárváinak három pár lába és fejlett szájszerve van, a kéreg alatti farészt fogyasztják, mely során a vastag kéreg lehullik, és láthatóvá válnak jelentős méretű járataik. Ezekben a lárvajáratokban és kirepülőnyílásokban felhalmozódik a korhadék és a tevékenységük nyomán létrejött, forgácsszerű rágcsálék, amely további bogaraknak nyújt otthont. A nagy hőscincér ökoszisztéma-mérnök, hiszen jelenléte lehetővé teszi más fajok megtelepedését, amelyek nélküle nem lennének képesek boldogulni.

SOKAN FÜGGNEK TŐLE

A cincérlárvák által a kemény fatestbe fúrt járatok évtizedekig épek maradnak, itt fejlődnek – másodlagos albérlőként – többek között a gyászbogarak (Tenebrionidae) lárvái. A szarvas gyászbogár *(Cryphaeus cornutus)* nyár derekától aktív, főként éjjel sétálgat a fatörzsön párját keresve. Rokona, a jóval kisebb érdes taplóbogár *(Eledonoprius armatus)* leginkább ágcsonkokban növő taplógombákban fejlődik. Ő is éjszakai bogár, kis mérete miatt ritkán kerül szem elé.

A hazánkban előforduló szúfarkasfélék (Cleridae) gyors mozgású, tarka bogarak. Farakásokon, száraz fán találhatók meg legin-

Rejtőzködő életmódú, védett fajunk a szarvas gyászbogár

kább, ám van egy fajuk, amely kifejezetten az idős erdőkhöz, lábon elszáradt tölgyekhez kötődik. A hengeres szúfarkas *(Dermestoides sanguinicollis)* imágója és lárvája is a kemény, kéregtelen fatestben keresi áldozatait, az itt fejlődő farontó bogarakat.

A napnak kitett lombkoronaszint más fajoknak is kedvelt tartózkodási helye. A szalagos *(Coraebus fasciatus)* és a hullámos díszbogár *(C. undatus)* tölgyágakban, illetve kéregben fejlődik. A napimádó bogarak mellett akadnak itt más műszakban tevékenykedő fajok is. Ilyen például a sápadt éjcincér *(Trichoferus pallidus)* vagy a robosztus megjelenésű, akár négy centiméter hosszú csőszcincér *(Prionus coriarius)*. Utóbbi lárvái a fák föld alatti elhalt részében fejlődnek csakúgy, mint közismert bogarunké, az orrszarvúbogáré *(Oryctes nasicornis)*. Mindkét fajt vonzza a mesterséges fény, így alkalomadtán lakott területekre is elvetődnek.

REJTVE A SZEM ELŐL

Különleges mikroélőhelyek a faodvak. Ezekhez egy sor olyan faj kötődik, amelyek kizárólag megfelelő korú és minőségű üregekben képesek fejlődni. Ha minden adott, tehát az odú kellően nagy, védett, nem ázik be, nem költöznek bele gerincesek, akkor bennük egy, a szemek elől rejtett kis ökoszisztéma alakulhat ki. Az üreg alján felhalmozódott korhadékban virágbogárlárvák, például a márványos virágbogár *(Protaetia marmorata)* lárvái fejlődnek. Kövér pajorjai a nedves holtfát fogyasztják, ürülékükkel dúsítva azt, ám életük korai időszaka nem veszélytelen számukra. A fűzfapattanó *(Elater ferrugineus)* mozgékony lárvái összevissza furkálják a nedves, sokszor agyagszerűen összeállt szubsztrátumot, elfogyasztva minden útjukba eső, lágytestű rovarlárvát is. A talajjal érintkező odvak a kék pattanóbogár *(Limoniscus violaceus)* tipikus élőhelyei. Az Európa-szerte védett, Natura 2000 jelölőfajnak nemzetközi szinten is kimagasló populációja ismert hazánkban. Sárga színű, jellegzetes lárvája úgy képes csak bogárrá fejlődni, ha kis mennyiségben állati eredetű táplálékot is fogyaszt. Az igazán jó „Limós" odvakban általában kisemlős maradvány, ragadozómadár-ürülék, toll, szőr és csont is található, így lesz a rögösen összeállt odúalj kifejezetten tápanyagban dús, ezáltal optimális bogarunknak.

A farontó bogarak réme a hengeres szúfarkas

A márványos virágbogár élete nagy részét a lombkoronaszinten éli le

HA NINCS FA, AKKOR NINCS BOGÁR

A specialista fajok és élőhelyeik kapcsolata sérülékeny és érzékeny rendszert alkot, annál is inkább, mert a fenti fajok keveset mozognak, sokuk kifejezetten rosszul repül. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy élőhelyük megszűnése esetén – például ha kivágják és elszállítják a fát a területről – nem képesek nagyobb távolságot megtéve újakat felkeresni és benépesíteni. Ezért az idős fákhoz kötődő bogárfaunára leginkább az élőhely megszűnése jelenthet veszélyt. A famatuzsálemek fogynak, utánpótlás pedig alig akad. A hagyományos állattartás visszaszorulásával az ember alkotta élőhelyek, a fáslegelők is a szemünk előtt szűnnek meg, és azok, amelyek még ideig-óráig léteznek, valójában az utolsó bogármenedékek.

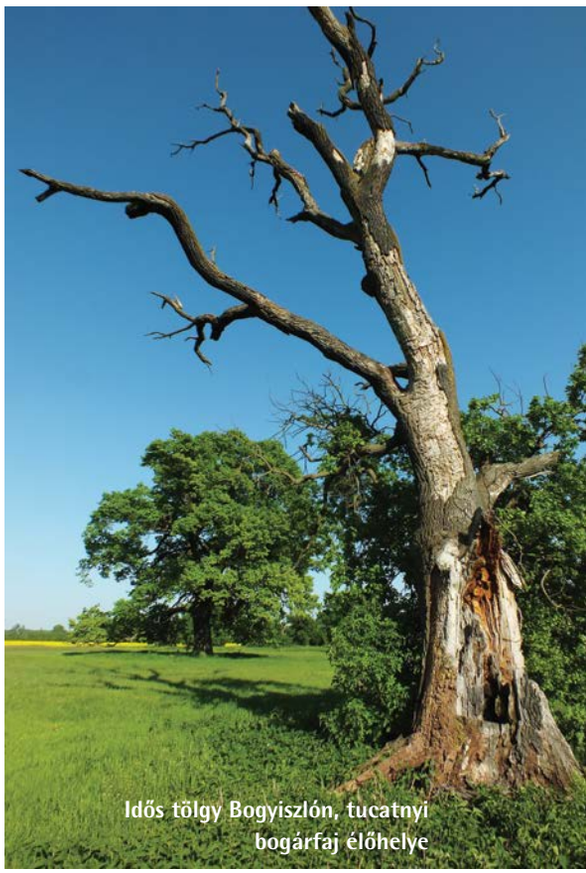

Idős tölgy Bogyiszlón, tucatnyi bogárfaj élőhelye

Hála a célzott kutatásoknak, hazánk sok területéről ismert a kék pattanó

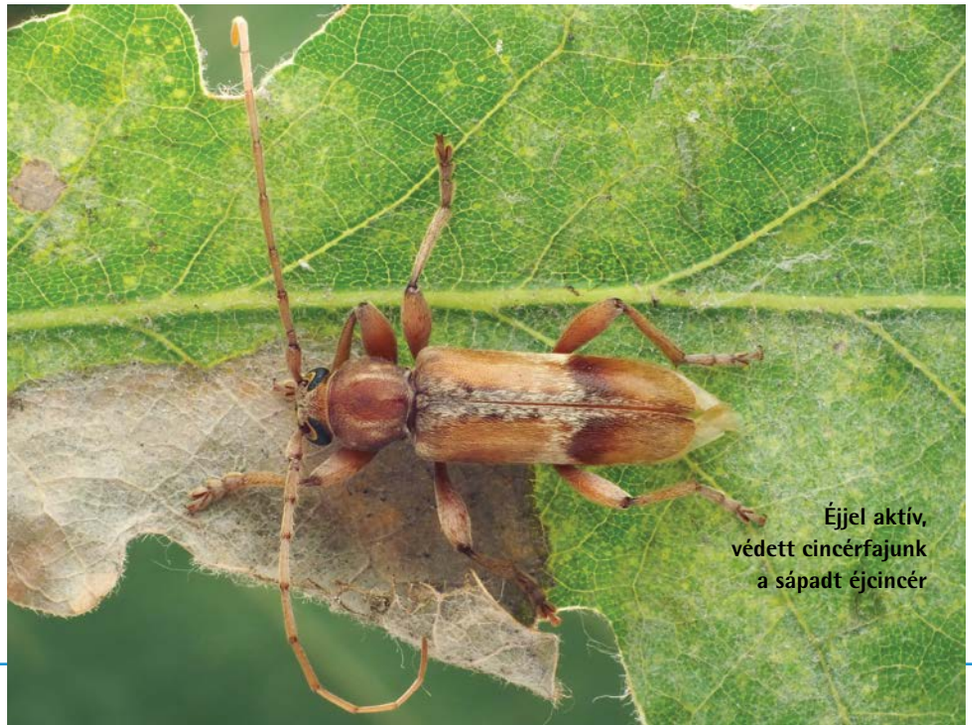

Éjjel aktív, védett cincérfajunk a sápadt éjcincér